

Jeřáb rakouský

Sorbus austriaca (G. Beck) Hedl.

Stupeň ohrožení: C5a

POPIS

Keř až strom do 15 m výšky. Pupy vejčité, špičaté, pupenové šupiny lysé až řídce plstnaté, lesklé, zelenohnědé až hnědé, s tmavším hnědým lemem, na okraji bíle plstnaté. Letorosty hnědé, v mládí řídce plstnaté, později olysávající, s roztroušenými lenticelami. Listy jsou široce eliptické až vejčité, peřenolaločné až peřenoklané, s 5-10 páry dobře vyvinutých laloků, v horní části pouze nepravidelně dvakrát pilovité, na okraji zvlněné, na vrcholu trojúhelníkovitě špičaté až tupé, na bázi široce klínovité až zaokrouhlené, u řapíku celokrajné. Čepel s 8-13 postranními žilkami, na líci tmavě zelená, téměř lysá, lesklá, na rubu šedozeleně plstnatá. Laloky jsou tupě špičaté až zaoblené, na okraji pilovité či dvakrát pilovité, se špičatými až zašpičatělými zuby, dolní laloky směřují ven z obvodu listové čepele, často se vzájemně překrývají. Květenství je kompaktní chocholičnatá lata 6-10 cm v průměru. Korunní lístky jsou menší než u muku. Kališní cípy trojúhelníkovité, špičaté, za květu odstálé a za plodu vzpřímené, vytrvalé, hustě plstnaté až vlnaté. Malvice sytě červená, lesklá, olysalá, pouze na bázi a v okolí kališních cípů řídce plstnatá, bez či s málo zřetelnými, drobnými lenticelami.

Polyploidní druh hybridogenního původu rodičovské kombinace *Sorbus aria* x *S. aucuparia*, stejně jako podobný *S. mougeotii*, který se liší vejčitou až eliptickou bází listů, mělce peřenolaločnatými okraji, bazální laloky se vzájemně nepřekrývají, postranní žilky svírají s hlavní žilkou ostřejší úhel. Od dalšího podobného pěstovaného *S. intermedia* se liší větším počtem laloků a postranních žilek, jeřáb prostřední je na rubu listů nažloutle šedozeleně plstnatý, mívá též větší malvice.

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Ekologická valence je poměrně široká, v rámci výskytu roste na různém geologickém podloží, upřednostňuje bázemi bohatá podloží, ale nevyhýbá se ani kyselým horninám. Světlomilná dřevina, snášející mírný zástín. Roste na lesních okrajích, křovinách a různých sukcesních stádiích podél cest a pastvin v nadmořských výškách 810-1040 (1700 m), udáván i ze subalpínských a alpínských poloh.

V ČR byl pravděpodobně mylně udáván z NP Podyjí a Moravského krasu, jinak je popisován z kultury (12 míst) a jako ojediněle zplaňující (2 dokumentované případy). Na hoře Žďár u Rokycan se vyskytuje malá populace neznámého původu. Výsadby jsou dokumentovány v termofytiku (ve fytogeografických okresech Labské středohoří, Český kras, Dolní Pováží) a mezofytiku (ve fytogeografických okresech Holoubkovské Podbrdsko, Kremžské hadce, Českokrumlovské Předšumaví, Střední Pováží, Tábořsko-vlašimská pahorkatina, Verneřické středohoří, Průhonická plošina, Českomoravská vrchovina).

ROZŠÍŘENÍ

Jeřáb rakouský je druhem východních Alp, Karpat a balkánských pohoří, kde má ostrůvkovitý výskyt. Značná část údajů je ale pochybná a vyžaduje ověření. Je tak pravděpodobné, že taxonomická revize přinese redukci v rozšíření, podobně jako byly zpochybněny lokality v NP Podyjí a Moravském krasu v ČR.

PŘÍČINY OHROŽENÍ

Jelikož lokality z NP Podyjí a Moravského krasu byly zpochybněny, druh se jen velmi řídce objevuje v kultuře (většinou neznámý původ), výjimečně zplaňuje, řadíme jeřáb rakouský v ČR do kategorie C5a, tedy do skupiny druhů, kde jsou pochybnosti o jejich původnosti. V dřívějších publikacích byl řazen do kategorie C2.

SEZNAM LITERATURY

KLIKA J., 1937. O *Sorbus cretica*, *S. aria*, *S. austriaca* a jejich míšencích v ČSR. Příspěvek k lesnické dendrologii [About *Sorbus cretica*, *S. aria*, *S. austriaca* and their hybrids in Czechoslovakia. Contribution to forest dendrology]. Sborn. Čs. Akad. Zeměd. 12: 201–208.

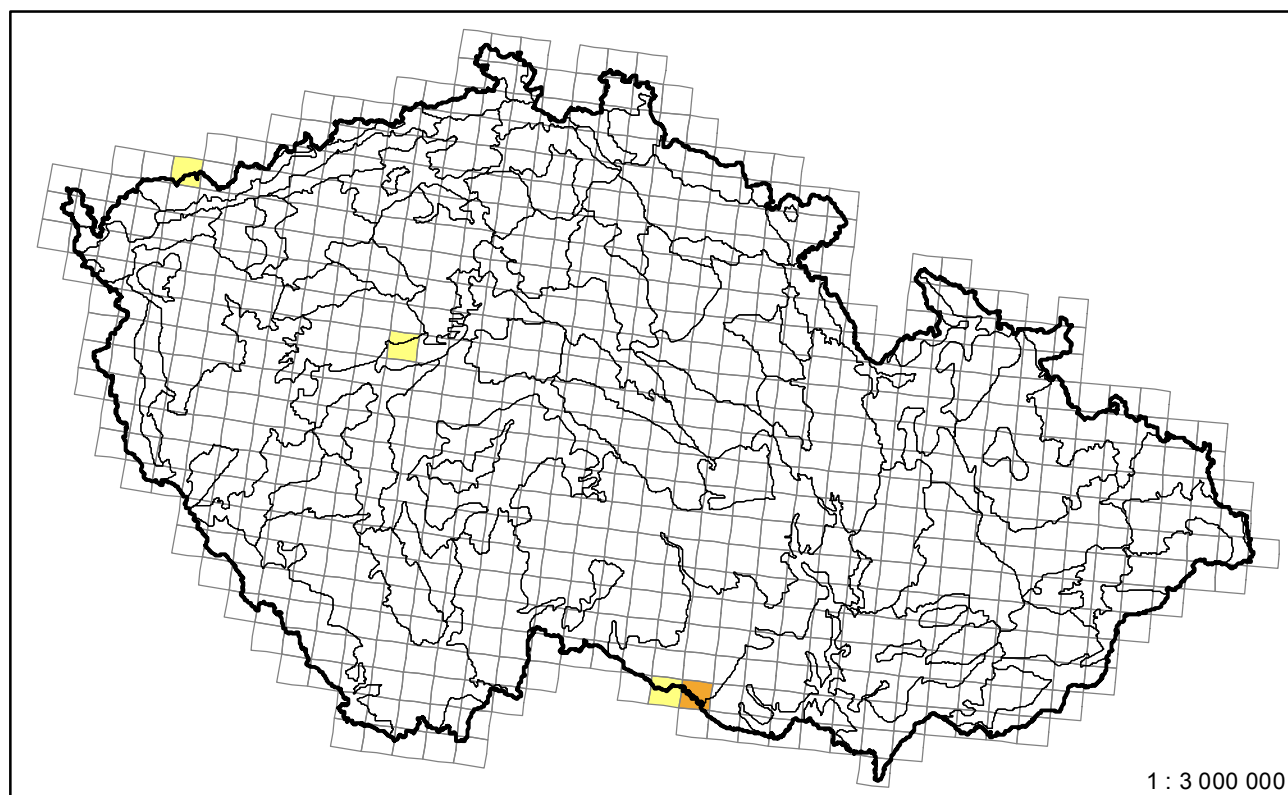
KOVANDA, M., 1997. A remarkable range extension for *Sorbus austriaca*. Acta Mus. Morav., sci. Natur., 81: 193-204.

KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J., KAPLAN Z., KIRSCHNER J., ŠTĚPÁNEK J., 2002. Klíč ke Květeně České republiky. Academia, Praha

LEPŠÍ M., VELEBIL, J., LEPSÍ, P., 2011. Pěstování a adventivní výskyt *Sorbus austriaca* v České republice. Zprávy Čes. Bot. Společ., Praha, 46: 209-221.

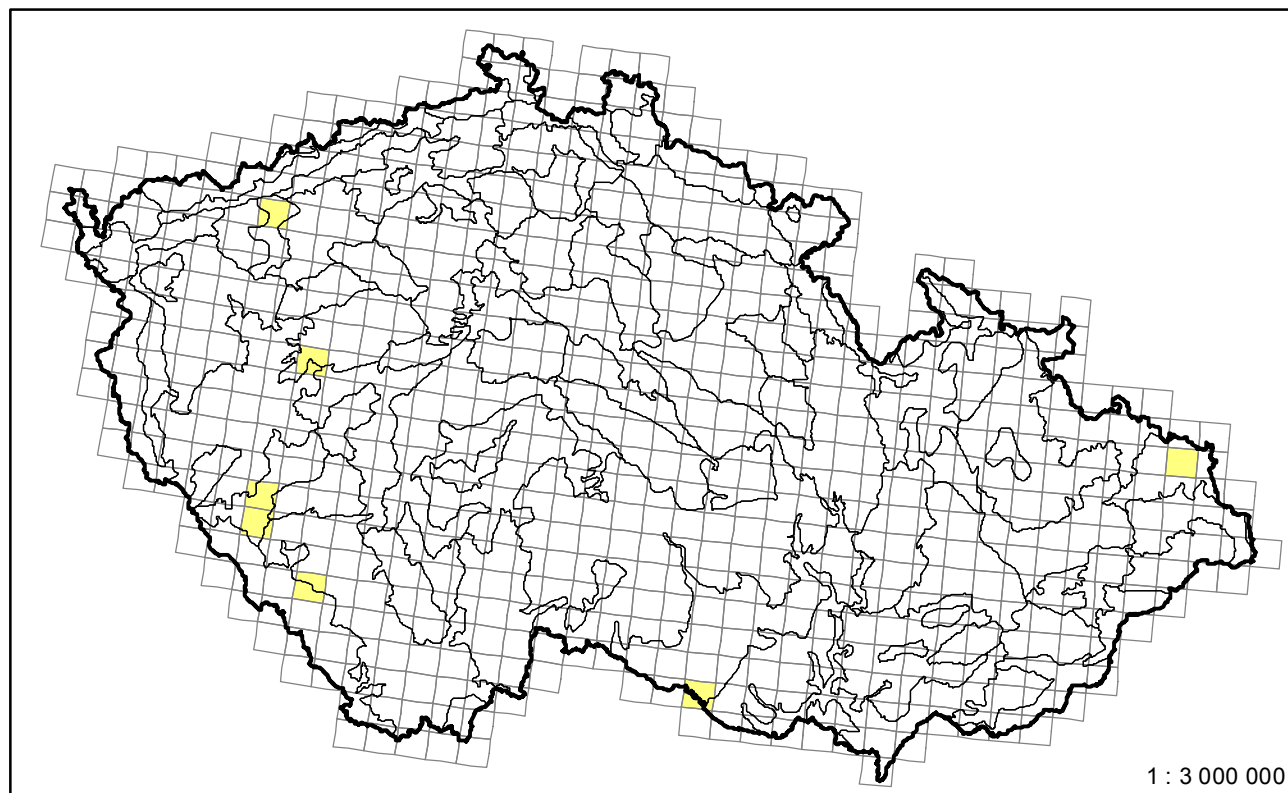
ŠEFL J., 2007. Jeřáby na Podyjí. Thayensia, 7: 121-151.

Výskyt do roku 2000

počet lokalit   1   6

Výskyt po roce 2001

počet lokalit   1